

UNIUNEA SOCIETĂȚILOR DE ȘTIINȚE MEDICALE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

NEUROLOGIA
PSIHIATRIA
NEUROCHIRURGIA

REVISTĂ A SOCIETĂȚII DE NEUROLOGIE ȘI NEUROCHIRURGIE
ȘI A SOCIETĂȚII DE PSIHIATRIE

EXTRAS

4

IULIE — AUGUST 1973

Depersonalizarea

Studiu psihopatologic

Dr. Mircea Lăzărescu

Lucrare efectuată în Clinica de psihiatrie (prof. dr. E. Pamfil), Timișoara

REZUMAT

Studiul abordează depersonalizarea din următoarele perspective: 1. Pierderea identității cu sine (alterarea axiomei logice și ontologice a identității). Procesul de personalizare poate fi greșit, mai ales în perioadele critice, ca adolescența; se ajunge la o „dispersonalizare” care apare în nevroze, mai ales în histerie și nevroza obsesivă (unde întâlnim o depersonalizare de fundal). În continuare este studiat plictisul, (ca replică în normalitate a depersonalizării) precum și depersonalizarea implicată în melancolie și atimhormie. În ultimul caz, asistăm și la o devitalizare care afectează în primul rând trăirea corporalității; corpul propriu, ca loc și spațiu umplut de cenestezie, este modificat de procesul depersonalizant, devitalizant, care, în același timp, alterează puterea de semnificare a persoanei. Acest ultim fapt apare evident în interpretările la planșele Rorschach. Depersonalizarea apare ca o sărăcire și dediferențiere psihică. 2. Depersonalizarea ca pierdere a identității ce diferențiază persoana în raport cu lumea în general. Un exemplu de autoanaliză ocazională studiu alterării, în depersonalizare, a limitelor dintre „spațiul propriului Eu” și spațiul lumii, printr-un proces de dispersare; asemănătoare este trăirea din extaz. 3. Depersonalizarea ca pierdere a identității ce diferențiază persoana în raport cu alții, în planul trăirii sociale. Sînt analizate procesele și situațiile psihopatologice și sociale, care tind să transforme „Eu” în „oricine” sau „Nimeni”; indiferențierea și interschimbabilitatea persoanei este urmărită, la fel ca procesul de dedublare interioară. Se analizează și alte situații speciale ca de exemplu factorii depersonalizanți ai pierderii secretului personal, al lezării corporale sau al alterării numelui.

Psihopatologie
Depersonalizare

Circumscriere :

Depersonalizarea reprezintă trăirea unei dediferențieri psihice, ce corespunde pierderii identității :

1. a identității cu sine (diacrone și sincrone),
2. a identității ce diferențiază persoane ca ceva distinct în raport cu lumea în general și
3. cu alți oameni în special.

Trăirea sinelui și trăirea lumii sînt alterate împreună în acest sindrom.

1. *Pierderea identității cu sine* este de obicei trăită și exprimată astfel: „Eu nu mai sînt eu“. Pierderea identității cu sine vizează prezentul dar și trecutul: „În prezent eu nu mai sînt eu“, „trecutul nu-mi aparține“, „mă gîndesc și mi se relatează istoria vieții unei persoane X despre care se spune că este trecutul meu; îmi amintesc dar nu-mi aparține“. Cît privește deschiderea spre viitor, ea este trăită cu sentimentul unei metamorfoze vagi, rău definite dar jenant. Acest sentiment de schimbare este trăit ca un drum spre înstrăinare, ca ceva neplăcut (la fel ca atunci cînd omul își simte mereu bătăile inimii). Schimbarea nu se întîmplă spre progres, ci spre stagnare sau spre un necunoscut alienant, încă nedefinit. Prin aceasta, drumul spre delir este deschis. Depersonalizatul spune însă: „Simt că mă schimb“ pe cînd delirantul spune: „M-am schimbat“. Toate aceste trăiri determină un comportament de verificare a propriei identități, din care mai frecvent este privirea repetată și insistență în oglindă, palparea propriului corp și cu legerea de informații privitor la sine și la realitatea propriei existențe.

Pierderea sentimentului de identitate cu sine este un atentat la o axiomă fundamentală a ontologiei și logicii: principiul identității. Normalitatea presupune — la maniera dialectică — coexistența identității și a metamorfozei atît în perspectivă obiectivă cît și subiectivă. Depersonalizatul pierde sentimentul identității; iar cel al metamorfozei este și el alterat: schimbarea este resimțită ca posibilă, dar în același timp alienantă. Ea duce fie la replasarea aberantă în delir, fie la sărăcirea și pustiirea devitalizantă a atimhormiei.

Studiul depersonalizării trebuie să analizeze și să facă apel la coordonatele care realizează și susțin personalitatea. Persoana se construiește într-un proces de „personalizare“ care poate fi subminat pe parcurs. Construită, ea este analizabilă structural după niveluri și planuri concentrice: se poate menționa persoana corporal-vitală, persoana psihică, cea socială și spirituală. Și se poate desemna persoana intimă și originală, cea intențională (motivațional comportamentală) și „persoana“ care apare, se manifestă și este prezentă în lume. Aceste paliere ale persoanei vor fi invocate pentru a sprijini expunerea noastră.

Procesul personalizării și depersonalizarea

Replica în normalitate a ansamblului de trăiri din sindromul depersonalizării o întîlnim în primul rînd în crizele „procesului de personalizare“ (în perspectivă diacronă) și în al doilea rînd în plictis (în perspectivă sincronă).

Procesul de personalizare (1) se desfășoară mai evident pînă la atingerea maturității în jurul vîrstei de 25 de ani (în sociocultura noastră). El este punctat de perioade critice. Psihanaliza comentează pe larg metamorfozele psihice din primul an de viață, mai ales perioada „narcisică“ a primelor luni de existență și criza de la 8 luni, perioade considerate importante pentru explicarea depersonalizării. Un moment de certă importanță este cel din jurul vîrstei de 3—4 ani, cînd apare pentru subiect noțiunea de Eu (2). Pentru tema noastră, mai interesantă este perioada adolescenței și postadolescenței, cînd apare evidentă strădania subiectului de a se „identifica cu sine“ prin cîștigarea unui profil propriu, a unor limite în raport cu dispersia universului social-cultural și, de asemenea, de a se înrădăcina în sine, în propria durată, ca în ceva constant permanent și cert, în raport cu proiectele, metamorfozele

personale și variația lumii. De exemplu aplicând testul completărilor de fraze la studenți între 18 și 22 de ani, am întâlnit des următoarele afirmații (la cazuri care clinic nu puteau fi prezentați ca nevroze) :

„Adevărul este că.. este greu să fi tu însuși“; „Nicăieri eu.. nu mă regăsesc în întregime“, „Eu... mi-e milă de mine, mă detest fiindcă nu am reușit să fiu acum ceea ce trebuia să fiu“, „Am reușit să... mă pierd, nu să mă regăsesc, să mă întregesc, să fiu eu“, „Viața mea... este un semn de întrebare apăsător“ „Cei din jurul meu... mi-s străini“, „Cea mai mare neplăcere a mea... este când oamenii îmi cer să vorbesc despre mine“, „Fără îndoială că.. va trebui să mă regăsesc“, „Nicăieri eu .. nu mă regăsesc în întregime“ etc.

Un viciu al identificării cu sine trebuie să acceptăm că există la toate persoanele particulare care reprezintă un suport pentru organizări nevrotice. Histericul și obsesivul — ca să menționăm doar cele două forme nevrotice mai bine conturate — pot fi caracterizați printr-un viciu de structură psihică care constă în insuficientă concordanță cu sine, profil psihologic propriu, vag și mereu amenințat, deficit al structurării morale (în sens de responsabilitate matură de a se autoconduce în viață). Numim această situație „**dispersonalizare nevrotică**“*. În histerie, persoana împrumută variate măști sociale fugind după o identitate proprie pe care nu o poate realiza. Histericul rămâne tot timpul o persoană „inconsistentă“. Obsesivul (anancastul) este, dimpotrivă, o persoană blocată într-o formulă rigidă, cu o mască (persoana) constantă pe care se străduiește să o mențină ca atare. Dar în spatele acestei măști apare golul și incertitudinea [a „depersonalizării de fundal“ cum spune Göppert (4)]. Crizele de depersonalizare ale psihastenicilor (Jane, 15) nu pot apărea din nimic, ci reprezintă căderi pe un fundal preexistent și multă vreme mascat de suprastructuri psihice integratoare.

O persoană aparte structurată va trăi și resimți lumea într-o manieră particulară. Felul în care persoana se inseră în lume este dependent de structura personalității sau de organizarea sa circumstanțială. Corelată acestora, apare o anumită trăire a realului. O persoană care trăiește inconsistent identitatea cu sine, va trăi alterat și raportarea sa (sincronă) la lume. Aceasta în sens de angajare activă și creatoare a subiectului care să preia lumea, să o construiască și să o metamorfozeze. Se realizează un deficit în aderența subiectului la lume. Acesta se poate manifesta la niveluri variate ca plictis, melancolie și antimhormie. Deficitul de aderență la lume subținde de o derealizare și el e fundat într-o depersonalizare de anumit tip.

Derealizarea tip, cea din criza de depersonalizare, constă în sentimentul de paloare a lumii, a lipsei de pregnanță și relief a acesteia, a distanțării față de lume, a dediferențierii realității. În continuare vom urmări, prima dată, situația mai particulară a plictisului. Niciodată omul nu se plictisește din motive exterioare. Există oameni care aproape nu se plictisesc niciodată și alții care sînt mereu plictisiți, care trăiesc sentimentul de neinteresant, de gol, de curgere a timpului fără relief și vivacitate. La aceștia, vectorul imaginarului fiind limitat sau amputat, lumea apare ca indiferentă sau neinteresantă. Plictisul înseamnă paloa-

* În literatură am întâlnit termenul de „appersonalizare“ (3) (la Binder), dar nu credem că e fericit. O dispersonalizare în sens de appersonalizare ar exista la oligofreni.

rea angajărilor întîme proiective sau reactive, lipsa comunicării afective calde care potențează valoric și cu sens evenimente banale umplînd viața și susținînd naturalețea trăirilor. Lipsesc și dăruirile patetice și curiozitatea și jocul imaginarului.

În plictis este trăită o pasivizare a psihismului, expectația, situația de spectator neangajat. Subiectul acceptă și chiar dorește și caută spectacole care să umple golul existenței. El este dornic de informații, întîmplări, lecturi, evenimente, activități. Toate acestea există în plan superficial și pot da un contur aparent persoanei. Dar, în spatele unui „lecturofag“ a unui om aparent curios și activ, deseori se poate ascunde plictisul și depersonalizarea.

Plictisul este un aspect al normalității. Neuroticul se plictisește însă mai mult, este „ros de uritul existenței“. Obsesivul încearcă să acopere golul plictisului și depersonalizării prin activitate și lecturi; histericul, prin provocarea unor evenimente teatrale, prin „evenimentualizarea“ existenței. Acestea sînt doar măști pentru depersonalizare și derealizare.

Plictisul presupune o paloare a axului propensiv-afectiv-imaginativ al persoanei. Dar el este într-un fel și o trăire afectivă distorsionată; adică un fel de sentiment, de dispoziție globală, mai mult intelectuală, desfășurîndu-se la nivelul „Weltanschauung“-ului.

Procesul trăirii plictisului se poate adînci după mai multe direcții. De exemplu, spre sentimentul lipsei de rost existențial. Sau, spre detașarea de real prin vectorializarea spre trecut, cu trăirea unei tristeți calme, liniștite; deci, melancolia în sens uzual.

În melancolie, interesele și imaginarul sînt mult diminuate: preocupările și materialul faptic sînt luate din trecut, dintr-un inventar finit, sărăcit, monoton, repetabil. Melancolia uzuală e o situație meditativă; dar ea este mai mult o concluzie decît un punct de plecare; și de aceea nu mai este creatoare.

Gebattel (6) considera derealizarea și depersonalizarea ca proprie în primul rînd depresiei, melancoliei psihopatologice. Melancolicul este incapabil de a se angaja, de a fi în lumea prezentă acum și aici. El este blocat de hipertimia sa negativă, lipsindu-i posibilitatea de a trăi prezentul, de a fi în prezent, precum și posibilitatea de a trăi viitorul prin proiecte și angajări. Melancolicul rămîne identic doar cu Eul său trecut și menzic. Este și aceasta o formulă de depersonalizare și derealizare; căci și pentru depresiv lumea este palidă, monotonă, fără pregnanță.

Depresivul melancolic este un hipertimic. Depersonalizarea se întreține întîm și cu atimhormia. Atimhormicul este lipsit de afectivitatea necesară aderării de real, este lipsit de proiecte, de spontaneitatea și dinamismul acțiunii. El este indiferent și trăiește „golul interior“ într-o manieră mult mai accentuată decît în plictis. De asemenea, lumea este pentru el neatractivă, săracă și palidă. Atimhormicul trăiește mai puțin criza depersonalizării, care este neplăcută și angoasantă. El este mai mult în situația realizării depersonalizării, care transformă persoana în nimeni și nimic.

La joncțiunea dintre depersonalizare și atimhormie întîlnim trăirile devitalizării și transformării neplăcute a persoanei corporale resimțite. Și alături de aceasta, anularea puterii de semnificare. Aceste două fapte se plasează la extremitățile problematicei „corpului trăit“.

Corpul poate fi resimțit: „uscat ca iasca... de sticlă... fragil, gata să se spargă... de minereu... părul este de paie, gata să se aprindă la

orice foc..., corpul este ca un pom uscat sau putrezit, ca un recipient gol, ..capul este gol..., eu nu mai am corp, nu mai exist..." etc.

Depersonalizarea corporală astfel trăită depășește nivelul cenestopatiilor (și al hipocondriei, posibil a fi corelată acesteia) accentuând fenomenul de „stază“ psihică (Vianu). Deși apropiate, ele sînt distincte de modificările de schemă corporală care reprezintă o modificare a trăirii limitelor spațiale ale corporalității și nu a substanței sale.

Corpul uman, pe lângă obiectivitatea sa anatomo-fiziologică, este și un fapt de psihologie, un nivel al persoanei. Corpul propriu este resimțit de subiect în primul rînd ca un loc de înrădăcinare a propriului psihism într-un topos al lumii, ca un centru din care iau naștere și se desfășoară trăirile noastre raportate la lume. Apoi, corpul propriu — delimitat în psihism prin instrumentalitatea schemei corporale — este un spațiu care mărginește fundamental propriul Eu în raport cu spațiul lumii. Acest spațiu este umplut cu cenestezie; în interiorul său se pot desfășura cenestopatiile și durerile, reprezentările și pseudohalucinațiile. Spațiul propriului corp este punct de plecare și receptacol pentru spațiul propriului Eu, cu care fuzionează în spațiul Corp-Eu. Acest spațiu delimitat este trăit ca o zonă intimă și secretă, din care izvorăsc intențiile noastre și originalitatea noastră (7). La suprafață, prin expresivitate și comportament, se construiește „Persona“, „masca și prezența noastră socială standardizată și identificabilă în același timp. Limitele dintre „spațiul Corp-Eu“ și „spațiul lumii“ sînt alterate în fobii, halucinații, automatismul mental etc. În depersonalizare limitele se estompează deoarece se dediferențiază spre amorf, conținutul (Eu) și sistemul de raportare (Lume).

Propriul corp este însă și un instrument de acțiune și un instrument de limbaj. „Propriul corp este un nod de semnificații posibile“ scria Merleau-Ponty (8). Corpul este locul de inserție a psihismului și suportul puterii de a imagina și semnifica.

În depersonalizarea (atimhormică), psihismul încremenește în vid. Corpul este trăit ca un balast devitalizat, iar dinamismul semnificării se prăbușește. Acest fenomen poate fi studiat cu ajutorul psihodiagnosticului Rorschach. Iată cîteva răspunsuri date de depersonalizații studiați de noi (9) :

Răspuns la planșa IV : „Desenul fiind o nuanță de gri este unitar colorat; este perfect simetric, elementele lui constitutive pierzîndu-se într-o parte și alta a figurii. Figură bizară... asperitățile de contur nefiînd orientate în sensul unei unități a figurii. Se rețin cele două protuberanțe din partea de sus care sînt în dezacord cu cele din partea de jos. Nuanța închisă dă senzația unui mic grup compact, nuanța gri deschis înconjurîndu-l. Imaginea de jos, sub forma unei concreșcențe, derivă din acest grup și dă impresia de susținere“.

2. Planșa I: „Este ceva format din 2 părți; sus lipsește o parte; la mijloc o încheietură; părțile acestea sînt neregulate; în corpul acesta sînt 4 rupturi; sînt și 4 puncte negre plus un punct cenușiu; și un loc ascuțit în care se poate introduce ceva“.

Planșa III : „Sînt aici 6 corpuri: 3 roșii și 3 negre; și unul mai mare care este legătura dintre ele; lateral este la fel, la locul de legătură au o deschizătură mică.

3. *Planșa IV* : „O figură geometrică ca desen, cu variații de nuanțe, cu simetrie aproape perfectă“.

4. *Planșa VII*: „Toate figurile seamănă între ele ca formă goluri, canale, simetrie. E un model decorativ... seamănă cu ceva văzut la microscop“ etc.

Planșele Rorschach oferă șansa interpretării. Acest proces implică mai multe etape ce se presupun în următoarea ordine : 1. Identificarea a ceva (vizare); 2. Circumscrierea unui loc-spațiu ca suport al interpretării; 3. Semnificarea; 4. Corelarea printr-o sintaxă într-un text a interpretărilor. În depersonalizare sînt prezente doar primele 2 etape. Subiectul identifică ceva, organizat ca o tramă spațială, ca un suport, dar nu identifică figuri cu semnificație (obiecte, ființe animale, peisaje etc.). Avem deci o dediferențiere și o sărăcire psihică.

În ansamblu, depersonalizarea apare ca o sărăcire și o dediferențiere psihică, ca o cădere din dinamismul integrant al existenței, din puterea de semnificare și angajare, a germinării de nou, toate în cadrul alterării dialecticii identității cu sine în metamorfoze.

2. *Depersonalizarea ca pierdere a identității ce diferențiază persoana ca ceva distinct în raport cu lumea în general.*

Vom prezenta pentru început spicuri dintr-o autoanaliză retrospectivă (făcută la 2 luni după remisiune).

„Cred că boala mea a început cu 2 luni înainte de internare cînd am chemat la telefon un prieten și l-am întrebat : — Spune-mi, ce crezi, eu mai sînt eu?... Prietenul meu a crezut că fac o glumă suprarrealistă și nu m-a luat în serios. Cu mine se întîmplă însă ceva : mergeam pe străzi și simțeam că între mine și lume nu mai există limite. Cînd fotografiam sau filmam un colț de oraș, aveam sentimentul că întreaga imagine intră prin obiectiv în mine, se năpustește asupra mea. Pe stradă parcă nu mai existau distanțe ; cînd mă plimbam, oameni, pomi, case, păsări, parcă se îndreptau spre mine. Nimic în jur nu era indiferent : orice zgomot, cîntecul unei păsări, zîmbetul unui om, culoarea unei haine, o piatră pe trotuar, totul părea a nu fi întîmplător, ci avea o legătură tainică și neînțeleasă cu mine. Mă simțeam totuna cu florile, cu casele, cu pomii, mergînd, călătorind printre coline și dealuri, sub un soare puternic, simțeam că mă tolesc, dispar, mă contopesc cu totul, mă împrăștiu, mă volatilizez, nu mai exist. Era ca un extaz, plin de anxietate însă. Țin mîntu cu o pasăre cînta la intervale regulate și automat, o dată cu cîntecul ei, în mine se declanșau gînduri, fără voia mea; pentru ca în intervalele cîntecului să trăiesc un gol. Era un groaznic sentiment de dependență, de lipsă de libertate. Lumea nu mai avea consistență; se contracta în jurul meu sau se dilata. Deseori simțeam cum lumea înconjurătoare se naște și emană din mine sub forma unor cifruri ce se materializau în figuri. Uneori se retrăgeau pînă la inexistență, alteori se desfășurau căpătînd profunzime. Și acest sentiment de inconsistență a lumii îmi crea o mare nesiguranță, o mare anxietate“.

La cazul de mai sus se poate recunoaște trăirea „anastrofei“ așa cum a descris-o Conrad. Dar delirul nu este dezvoltat ; este doar în germene. Pe prim plan întîlnim alterarea limitelor dintre spațiul Eului și spațiul lumii. Lumea se năpustește spre pacientă, intră în ea, aderă de ea. Ful este totuna cu lumea, vibrează la vibrațiile lumii, se topește

sau se dispersează în lume sau crează lumea în cel mai frumos stil Berkeleyan. Eul nu mai este înrădăcinat într-un domeniu corporal propriu, distinct de domeniul lumii. Această indistinție și interpătrundere este însă globală și nu sectorală ca în halucinații, fobii și automatism mental. În indistinția și contopirea cu preajma din depersonalizare, eul dispare, se anihilează sau rămâne „un loc gol“, care se umple doar intermitent cu fenomenologia trăirii lumii. Astfel de trăiri depersonalizante ale limitelor dintre Eu și Lume apar și în psihozele experimentale realizate cu disleptice sau prin deprivare informațională. După L.S.D. subiectul afirmă deseori: „Simt că limitele obiectelor devin vagi, mobile, flou, se șterg; și la fel limitele mele, ale propriului meu corp: parcă umplu încăperea, parcă mă împrăștiu, mă volatilizez, sînt totuna cu preajma, nu mai exist; sau mă întind la infinit“.

Trăirea diferențierii, a indistinției dintre Eu și lume merge în direcția sentimentului de anulare a existenței proprii, cel puțin în sensul de loc de înrădăcinare, emergență și raportare. „Propria mea ființă este totuna cu ființa lumii“ spunea un depersonalizat. O astfel de trăire, este evident similară cu experimentul trăirilor romantice de topire pen-teistă a Eului în natură, timp și transcendență.

În afara unor momente spiritual-culturale, trăiri de anihilare a Eului prin interpătrundere se pot întîlni curent la unele firi, mai ales în adolescență, precum și în stările de extaz. În extaz, ființa se detașează de trăirea preajmei și se contopește cu ceva dincolo de imediat. În extaz, atît Eul cît și realul se estompează; el este doar sprijin și punct de plecare, trimitere spre altceva. Eul nu își mai resimte limitele, el se simte topit în altceva sau mutat într-un loc nedefinit.

3. *Depersonalizarea ca pierdere a identității ce diferențiază persoana în raport cu alții, în planul trăirii sociale.*

Identitatea socială a persoanei — ca suport pentru unicitatea sa este compusă din întreteserea unei multitudini de realități fenomenale. La sinteza ei participă în primul rînd propria corporalitate, cu realitatea și particularitățile sale fizice, cu diferențierea sa sexuală, cu podoabele și veșmintele care o acoperă și o plasează expresiv în contextul social; și la fel spațiul corporalității proprii, în multe din semnificațiile sale, dar mai ales în cea de extindere în avut. Apoi, propriul Eu psihic, atît în sensul trăirii sinelui cît și ca centru al personalității, cu anumite trăsături caracteriale, cu o anumită distincție, atitudine și interpătrundere față de altul și alții. Eului propriu i se atașează istoria personală dar și numele personal, cu nenumărate implicații fenomenologice; și de asemenea, actele de identitate.

Depersonalizatul simte că și-a pierdut identitatea (sau că este amenințat cu pierderea acesteia) în planul trăirilor interpersonale și al prezenței sale sociale. Un bolnav ne spunea:

„Am sentimentul că nu mă mai pot apropia de cei din jur pentru că îmi pierd Eul. Cînd discut cu alții simt cum Eul meu trece în ceilalți, dar Eul lor nu trece în mine; astfel că mă simt gol. Aș dori foarte mult să devin din nou „Eu“ să fiu sănătos, liber de orice senzație neplăcută, să mă bucur ca înainte de muncă și viață“.

Alt bolnav nota: „Simt că nu mai sînt eu același, parcă altcineva mă reprezintă“.

Trăirea dragostei și prieteniei implică în mod natural depășirea limitării individuale într-o modalitate de topire într-o trăire duală (10). Într-o anumită măsură, orice raportare interumană nemijlocită implică o deschidere a persoanei, a Eului, o breșă în delimitarea sa strictă. În normalitate, tot timpul omul este — într-o manieră dialectică — el însuși, distinct de alții și în același timp întrețesut, interpătruns și identificat parțial cu alții. Dificultatea sau imposibilitatea trăirii acestei unități a contrariilor o putem întâlni în depersonalizare, așa cum apare la bolnavul menționat mai sus.

O altă modalitate de depersonalizare, este transformarea lui „Eu“ în „Orice“ sau „Nimeni“. Acest fapt este mai rar întâlnit în psihopatologie, decât transformarea în nimic, în inexistență și gol, sau metamorfoza delirantă în altceva sau altcineva. El este întâlnit însă în fenomenologia existenței curente (și uneori în nevroze). Metamorfoza lui Eu în oricine, este una din modalitățile dediferențierii depersonalizante. Ca realitate, o întâlnim curent în topirea personalității în fenomenul psihologiei de masă. Ca potențialitate și posibilitate umană, o întâlnim în documentele perene ale culturii. Quiproquo-ul folosit de la Plaut la Giraudoux, eventual complicat cu un travesti, constă în substituirea de persoane; ori, ca substituirea să fie posibilă, persoanele trebuie să se asemene (sau să nu se diferențieze) până la identitate. Vorba bolnavului nostru citat mai sus, — la fel ca a lui Amphitruon sau a lui Sosia: „Nu mai sînt doar Eu, Eu, parcă încă cineva mă reprezintă“. Există desigur multe modalități și eventualități fenomenologice. Gemenii univitelini într-adevăr scamănă așa de mult încît se pot înlocui unul pe altul pentru alții. De valențe depersonalizante prezente în această situație psihopatologii s-au preocupat îndeajuns. Doi sau mai mulți oameni se pot asemăna pronunțat prin întîmplare, voință sau dediferențiere; și această situație conține potențiale depersonalizante. Existența în mari grupe umane uniformizate cum este armata sau mai ales viața monahală (în care și numele personal și istoria personală se pierd, se schimbă sau se standardizează) sînt situații cu înalt potențial depersonalizant. Și mai gravă este situația de smulgere brutală a majorității însemnelor care fac dintr-un individ o personalitate unică! Aceasta este situația care s-a întîmplat în lagărele de concentrare. În aceste împrejurări, persoana tinde mai mult să se transforme în Nimeni.

În altă perspectivă, avem o suită de aspecte psihopatologice. Astfel, subiectul se poate (foarte rar) vedea pe sine în alt personaj, printr-un fenomen de proiecție și iluzie. El se poate resimți multiplicat sau ubiquitar (în nostima nuvelă a lui Marcel Aimé, o doamnă cu darul ubiquității se multiplică pentru a fi în același timp cu soțul, cu amantul și aiurea). În aceste situații, Eul nu este desmărginit, ci scindat, multiplicat și extrapolat în lume. Fenomenul poate fi atașat depersonalizării. În acest proces de dediferențiere a trăirii lumii, pot fi cuprinse falsele recunoașteri sau iluzia sosiilor (un anumit personaj apare ca prezent concomitent în mai multe persoane). Dar mai legată de depersonalizare este trăirea dedublării, rar ca heautoscopie, mai des în plan subiectiv. De fapt, în trăirile depersonalizante de după disleptice, se notează des și următoarele: „Parcă nu mai sînt în mine, parcă sînt în afara mea“. Trăirea dedublării interne este desigur mai frecventă și, într-un fel, un fapt etern de psihologie curentă (exaltat mult de romantism). Este vorba de o destabilizare a Eului și de o metamorfoză împlinită care nu înseamnă încă delir. Căci de fapt, cea de a doua ipostază a Eului co-

există cu prima, fiind de fapt tot propriul Eu. Iată un exemplu din cazuistica noastră (fragmente dintr-o scrisoare adresată medicului de un bolnav) :

„Și acum să vă spun un secret: nu Eu sînt cel ce a hotărît să plece de acasă, să intrerupă facultatea, nu Eu am hotărît să mă căsătoresc — și să nenorocesc o fată așa de bună El a făcut toate acestea. El, care este dușmanul meu și care, ascuns în mine face în numele meu tot felul de lucruri. E groaznic să-ți dai seama că nu poți să fii tu însuși, că el, care se identifică cu mine, mă reprezintă, este de fapt dușmanul meu. Deseori stăm de vorbă. Eu pun întrebări, strig uneori, alteori plîng, iar el El parcă rîde. Alteori îmi răspunde, dar tot cu vocea mea. Am avut o dată impresia că El a ieșit din mine și stă în fața mea. Mă priveam pe mine, în afara mea; nu cred că a fost o halucinație“ etc...

Dedublarea Eului, metamorfoza sa în Oricine și în Nimeni gravitează în jurul depersonalizării. Desigur, trebuie făcut mereu distincția dintre ceea ce este fapt socio-existențial și fapt psihopatologic, între ceea ce este cauză posibilă de depersonalizare, trăire subiectivă a depersonalizării și realitate a depersonalizării. Deseori, aceste incidente se interpătrund. Astfel, în procesul depersonalizant de transformare a personalității — Eu în Nimeni, pot conlucra : procesul monotoniei și uniformizării în plan social-existențial ; procesul patologic și psihopatologic (mai ales cel schizofren dar și demential). Dediferențierea Eului în nimeni poate fi mai mult trăită (în schizofrenie) sau mai mult o realitate, în uzura biopsihologică și demență.

Depersonalizarea, ca dediferențiere în plan social, înseamnă pierdere a ceea ce persoana are original și unic. Ori, pe lângă ceea ce ține de aspect și apariție, un fapt profund personal și inalienabil este zona secretului personal, al intimității persoanei. Pierderea secretului personal privează persoana de zona sa cea mai originală, de locul ultim de refugiu în sine și pentru sine ; Ea se transformă în fapt comun, transparent și deci standardizabil. În plan psihopatologic, pierderea secretului personal se realizează în modul cel mai pregnant în sindromul de automatism mental Kandinski-Clérambault. În această alterare, alții, anumite persoane sau oricine are acces nemijlocit, fără piedică și fără posibilitatea de protecție a persoanei, la intimitatea sa. Aceasta este ghicită, aflată, făcută publică, dirijată. În automatismul mental se amplifică, se dezvoltă și se precizează un fapt de trăire psihopatologică al cărui început se află în depersonalizare. În depersonalizare întîlnim estomparea, ștergerea, sărăcirea, secătuirea zonei intime a persoanei (mai ales în cazul intersecției cu atimhormia). În fenomenologia trăirii în plan interpersonal social, întîlnim multe împrejurări în care persoana este angajată pe drumul depersonalizării, prin mutilare și violare. Menționăm în primul rînd mutilarea sufletească prin violarea secretului personal : indiscreția, divulgarea secretelor, smulgerea lor prin forță, șantaj, interogatoriu, completarea unui dosar, anchetarea, violarea casei, a corespondenței, perchezitia etc. În toate aceste cazuri, persoana va resimți intimitatea sa eviscerată, făcută publică, obiectivată, la îndemîna oricui, impersonală. Prin aceasta devine și ea un impersonal, un oricine, un oarecare, un acela, un nimeni. Se poate merge spre depersonalizare, împiedicînd pe om de a mai fi cineva (adică cineva anume, acela, cu acea identitate unică).

În sfârșit, să menționăm și să analizăm pe scurt cele 2 extreme ale identității sociale : cea realizată prin corpul propriu și cea prin nume și acte. Corpul apare acum nu atât ca trăire subiectivă și spațiu personal, cât ca realitate fizică, extinsă în lume prin avut. Mutilarea corporală (mitic, prin pierderea umbrei) este depersonalizantă pentru că este o amputare a dimensiunii existențiale a persoanei. Dar și lezarea corporală și dezbrăcarea, despuierea de podoabe și veșminte. Hainele și podoabele sînt și protectoare și individualizante și expresive ; pierderea lor semnifică și uniformizare și dezgolire, vulnerabilizare. În planul corporalității trăite, în afară de trăirile transformării devitalizante a corpului de preambulul pe care-l reprezintă modificările de schemă corporală și dismorfofobia, mai merită menționată trăirea dediferențierii sexuale sau a transformării sexuale. Aceasta este corelată depersonalizării la fel ca trăirea dedublării Eului.

Identitatea unei persoane umane nu este de conceput fără numele său. Realitatea, funcționarea și trăirea acestuia face parte din personalitate. În depersonalizare se realizează multiple peripecii ale locului numelui propriu în corelație cu ansamblul realității trăite. Un singur exemplu : Un bolnav se simte atras de ceasuri „pentru că el este totuna cu ceasul, deoarece pe el îl cheamă Tică iar ceasul face tic-tac etc. Fenomenologia numelui trăit este un domeniu vast și mai interesant, mai ușor de urmărit în versanțul personalizării decît în cel al depersonalizării. Să menționăm doar : prestigiul numelui moștenit, numele pătat, „a-ți face un nume“, numele ridicol, numele banal, numele schimbat, cumpărat, secret, pseudonimul, porecla etc. Prin denumire, persoana poate fi caracterizată și, astfel, diferențiată. Procesul depersonalizării începe acolo unde numele dispăre, nu mai este folosit, persoana se transformă în „număr de ordine“ sau se consideră a nu fi necesar a i se da un nume. În sfârșit, trăiri depersonalizante pot fi legate de pierderea actelor de identitate, a scrisorilor de acreditare și recomandare ; persoana cade spre nimeni, spre „nu există“.

Sindromul psihopatologic al depersonalizării poate fi întîlnit pe drumul ce duce spre atimhormie, automatism mental și delir, sindroame de care trebuie diferențiat. În atimhormie este mai accentuat golul, amorful și inexistența conativă, care în depersonalizare este o eventualitate trăită dramatic. Indistincția dintre Eu și Lume din sindromul depersonalizare-derealizare nu ia forma agresiunii lumii, a violării intimității personale și a procesului de elaborare motivațională din automatismul mental. Vagul sentiment de transformare a depersonalizatului nu se identifică cu certitudinea metamorfozei din delir. Chiar situația dedublării Eului este un loc de cumpănă, în care persoana, deși este deja altcineva, este totuși încă El însăși. Aici există și un mic germene de disociație, dar vag și neîmplinit. Depersonalizarea rămîne drama alterării inițiale și fundamentale a identității persoanei.

Bibliografie

1. RESNIK S. — À propos de la personnalisation. *Rev. franç. Psychanal.*, 1969, 33, 3, 451—412.
2. WALLON H. — Les origines du caractère chez l'enfant, P.U.F., Paris, 1949.
3. BINDER H. — Die menschliche Person, ihr Wesen, ihre Gestalt und ihre Störungen, H. Huber, Bern, 1964.
4. GÖPPERT H. — Zwangskrankheit und Depersonalisation, Ed. E. Karger, 1960.

5. JANET P. — Les obsessions et la psychasténie, Alcan, Paris.
6. GERSATTEL V. E. — Zeitbezogenes Zwangsdnken in der Mekanchol in Prolegomena für eine medizinischen Antropologie, Ed. Springer, 1954.
7. NUTTIN J. — La structure de la personnalité, P.U.F., 1965.
8. MERLEAU-PONTY M. — La phénoménologie de la perception, Paris, N.R.F., 1945.
9. LAZĂRESCU M. — Desemantizarea în psihopatologie; studiu prin psihodiagnosticul Rorschach, comunicare la a III-a Conferință de psihologie, București, 1971.
10. BINSWANGER L. — Grundformen und Erkenntnis menschlichen Deseins, Zurich, Max Niehaus, 1953.
11. FOLLIN S. — La depersonnalisation, Premier Congrès de Psychiatrie, Section psychopatologie générale, Paris, Hermann, 1952.
12. MINKOWSKI E. — Traité de psychopathologie. À propos de la dépersonnalisation, 355—372.
13. DELTEIL P. — Depersonnalisation, deperssion, passage a l'acte et refus de la réalité, *Ann. Med. Psychol.*, 1969, 127, 1, 4, 543—580.
14. LEVITAN M. L. — The Depersonalizing Process The Sense of Reality and of Unreality, *Psychoanal. Quart*, 1970, 39, 3, 449—470.
15. BRAUER R., HARROW M., TUCKER G. J. — Depersonalization Phenomena in Psychiatric Patients, *Brit. J. Psychiat.*, 1970, 117, 540, 509—515.

Articol intrat în redacție la 4.I.1973.

Indicele de clasificare : 616.89—008.485

R É S U M É

Mircea Lăzărescu — LA DÉPERSONNALISATION

L'étude aborde la dépersonnalisation sous les perspectives suivantes :

1. Perte de l'identité avec soi-même (altération de l'axiome logique et ontologique de l'identité). Le processus de personnalisation peut être grévé, surtout pendant les périodes critiques, telles que l'adolescence ; on aboutit à une „dispersionnalisation“, qui apparaît dans les névroses, surtout dans l'hystérie et la névrose obsessionnelle (où nous rencontrons une dépersonnalisation d'arrière-plan). On étudie ensuite l'ennui (comme réplique en normalité de la dépersonnalisation), ainsi que la dépersonnalisation impliquée dans la mélancolie et l'athymhormie. Dans le dernier cas nous assistons en outre à une dévitalisation qui atteint en première ligne le vivre de la corporalité ; le propre corps comme lieu et espace rempli de cénesthésie, est modifié par le processus dépersonnalisant, dévitalisant, qui altère en même temps le pouvoir de signification de la personne. Ce dernier fait apparaît évident dans les interprétations aux planches de Rorschach. La dépersonnalisation apparaît comme un appauvrissement et une de-différenciation psychique.

2. La dépersonnalisation comme perte de l'identité qui différencie la personne en rapport avec le monde en général. Un exemple d'auto-analyse occasionne l'étude de l'altération, dans la dépersonnalisation, des limites entre l'espace du propre Moi et l'espace du monde, par un processus de dispersion ; similaire est le vivre rencontré dans l'extase.

3. La dépersonnalisation comme perte de l'identité qui différencie la personne par rapport aux autres sur le plan de la vie sociale. On analyse les processus et les situations psychopathologiques et sociales tendant à différencier le „Moi“ en „quelqu'un“ ou „Personne“ ; on porte l'attention sur la non-différenciation et l'interchangeabilité de la personne, ainsi que sur le processus de dédoublement intérieur. On analyse aussi d'autres situations spéciales, telles que par exemple les facteurs dépersonnalisants de la perte du secret personnel de la lésion corporelle ou de l'altération du nom.

ZUSAMMENFASSUNG

Mircea Lăzărescu — DAS DEPERSONALISIERUNGSSYNDROM

Die Untersuchung erörtert die Depersonalisierung von folgenden Gesichtspunkten aus:

1. Der Verlust der Identität mit sich selbst (Alteration des logischen und ontologischen Axioms der Identität). Der Personalisierungsverlauf kann besonders während der kritischen Zeitspannen, wie die Jugend, belastet werden; es kommt zu einer „Dyspersonalisation“, welche bei den Neurosen, besonders bei der Hysterie und der Zwangsvorstellungs-Neurose (wo eine Hintergrundsdepersonalisierung angetroffen wird) auftritt. Anschliessend untersucht man die Langeweile (als Replik der Depersonalisierung im normalen Zustand), als auch die Depersonalisierung welche mit der Melancholie und der Athymhormie verwickelt ist. Im letzten Fall wohnen wir auch einer Devitalisation bei, welche in erster Reihe das Erleben der Körperlichkeit beeinträchtigt; der eigene Körper, als Ort und Raum mit Zönesthesie ausgeführt wird vom Depersonalisierung-, Devitalisationsgeschehen verändert, und zugleich die Signifikationskraft der Person beeinträchtigt. Diese letzte Tatsache kommt offensichtlich bei den Interpretationen der Rorschach Tafeln zum Vorschein. Die Depersonalisierung erscheint als eine psychische Verarmung und Entdifferenzierung.

2. Die Depersonalisierung als Verlust der Identität welche die Person im Verhältnis zur Welt im allgemeinen differenziert. Ein Beispiel von Selbstanalyse gibt Gelegenheit zur Untersuchung der Beeinträchtigung bei der Depersonalisierung in den Grenzen zwischen, dem Raum des ergenen Ichs“ und dem „Raum der Welt, durch einen Dispersionsvorgang, ähnlich ist das Verzückerungserleben.

3. Die Depersonalisierung als Verlust der Identität welche die Person im Verhältnis zu den anderen auf dem Plan des sozialen Erlebens differenziert. Man analysiert die psychopathologischen und sozialen Vorgänge und Lagen, welche das „Ich“ in „Jedermann“ oder „Niemand“ zu verwandeln anstreben; es werden die Nichtdifferenzierung und der Austausch der Person sowie der Vorgang der inneren Halbierung untersucht. Anschliessend analysiert man auch andere besondere Lagen, wie z.B. die Depersonalisierungsfaktoren des Verlustes des persönlichen Geheimnisses, der körperlichen Beschädigung oder der Entstellung des Names.

SUMMARY

M. Lăzărescu — DEPERSONALIZATION

Depersonalization is approached in this study from the following points of view: 1. Loss of identity with the self (alteration of the logical and ontological axiom of identity). The personalization process may be affected, mostly at the critical periods, such as adolescence: „dyspersonalization“ is the result, that appears in neurosis, especially in hysteria and obsessive neurosis (where a background depersonalization is encountered). Subsequently, boredom (as normality replica of depersonalization) is studied and also depersonalization involved by melancholy and athymhormia. In the latter case there is also a devitalization that primarily affects corporality experience: one's own body, as locus and space filled with cenesthesia is modified by the depersonalizing and devitalizing process that, concomitantly, alters the person-signifying ability. This latter fact is conspicuously apparent in interpretations of Rorschach plates. Depersonalization appears as mental impoverishment and dedifferentiation. 2. Depersonalization as loss of identity distinguishing the person from the world as a whole. An example of autoanalysis is furnished by the study of the alteration, associated with depersonalization, in the limits between „the space of the own Ego“ and the world space, by a process of dispersion; it is similar to ecstasy experience. 3. Depersonalization as loss of the identity discriminating the person in relation to others, on the social experience level. The psychopathologic and social processes and situations are analyzed which tend to transform the „I“ into „Anybody“ or „Nobody“; indifferenciation and interchangeableness of the person is studied as well as the process of dual personality. Other special situations are analyzed, as for example, the depersonalizing factors of loss of the personal secret, of corporal damage of alteration of the name.